

**LIETUVOS BANKO
PRIEŽIŪROS TARNYBOS
FINANSINIŲ PASLAUGŲ IR RINKŲ PRIEŽIŪROS DEPARTAMENTO
DIREKTORIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL T. P. IR NORDEA BANK AB GINČO NAGRINĖJIMO**

2016 m. rugpjūčio 24 d. Nr. 242-358
Vilnius

Lietuvos bankas gavo advokatų E. B. ir M. N. (toliau – pareiškėjo atstovai), atstovaujančių T. P. (toliau – pareiškėjas), prašymą nagrinėti vartojimo ginčą, kilusį tarp pareiškėjo ir *Nordea Bank AB*, veikiančio per Lietuvoje įsteigtą filialą, (toliau – bankas) dėl banko veiksmų, kuriais galėjo būti pažeistos pareiškėjo teisės.

N u s t a t y t a:

Pareiškėjo atstovai prašyme nagrinėti vartojimo ginčą nurodė, kad bankas, 2008 m., suteikdamas būsto paskolą Šveicarijos frankais (toliau – CHF) ir pristatydamas paskolą CHF kaip saugesnę alternatyvą, palyginti su būsto paskolomis, paimtomis litais arba eurai, pareiškėją suklaidino, t. y. neišaiškino CHF kurso pasikeitimo rizikos ir informaciją apie CHF kurso svyravimą pateikė tokiu būdu ir už tokį laikotarpį, kad sukeltų įspūdį, jog CHF kursas yra labai stabilus ir svyruoja minimaliai. Pareiškėjo advokatų teigimu, banko pateikiama informacija tiek savo turiniu, tiek pateikimo būdu buvo klaidinanti ir ja buvo siekiama sukelti įspūdį, neatitinkantį tikrovės.

Pareiškėjo atstovai teigia, kad bankas, suklaidindamas pareiškėją, naudojosi tuo metu buvusia informacine aplinka: 2007–2008 m. Lietuvoje prasidėjo plačios viešos diskusijos apie tai, kad bus devaluotas litas (atšauktas fiksuotasis lito ir euro kursas). Pareiškėjo atstovai taip pat nurodo, kad bankas, siūlydamas pareiškėjui būsto paskolą CHF, pasirinko klaidinančią informacijos apie siūlomą finansinę paslaugą pateikimo būdą: grafiką, vaizduojantį CHF ir lito (toliau – LTL) kurso pokyčius, pavaizdavo taip, kad CHF ir LTL kursų svyravimai atrodytų kuo mažesni; pasirinko klaidinančią (stabilų) kurso laikotarpį, kurio trukmė bent keturis kartus trumpesnė nei įprastas paskolos terminas; nesupažindino pareiškėjo su CHF kurso kitimo rizika, nors paskolų CHF rizika yra žymiai aukštesnio lygio. Pareiškėjo atstovų teigimu, bankas galėjo ir privalėjo išanalizuoti pasaulinę praktiką, kokia gali kilti rizika, susijusi su paskolomis užsienio valiutomis ir būtent savo klientams siūlomomis CHF.

Pareiškėjų atstovai nurodė, kad bankas teikė melagingą informaciją ne tik viešai žiniasklaidos atstovams, bet ir klientams asmeniškai. Prašyme nagrinėti vartojimo ginčą atkreipiamas dėmesys į tai, kad sprendimą dėl paskolos CHF pareiškėjas priėmė kaip neprofesionalus vartotojas, remdamasis banko teikiama informacija ir klaidinančiomis žiniomis.

Pareiškėjo atstovai teigia, kad bankas pirmiau minėtais veiksmais pažeidė Lietuvos Respublikos bankų įstatymo 56 straipsnio 2 dalį, Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalį bei 5 ir 6 straipsnius, taip pat Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktus. Pareiškėjo atstovų nuomone, dėl banko veiksmų, pažeidžiančių pirmiau minėtų teisės aktų nuostatas, pareiškėjas priėmė banko pasiūlymą sudaryti susitarimą dėl paskolos CHF. Pareiškėjo atstovai atkreipia dėmesį į tai, kad pastarasis pareiškėjo sprendimas buvo pagrįstas ne teisinga ir išsamia informacija, o banko pateiktomis klaidinančiomis žiniomis.

Pareiškėjo atstovai prašo įvertinti, ar banko veiksmuose nėra vartotojų klaidinimo požymių, ir įpareigoti banką perskaičiuoti paskolą eurais mokėjimo dienos kursu pagal pradinį CHF ir euro kursą nuo paskolos CHF pareiškėjui suteikimo dienos, įskaitant sumokėtas įmokas paskolai ir palūkanoms padengti.

Advokatė J. B., atstovaujanti bankui, (toliau – banko atstovė) atsiliepime į pareiškėjo atstovų prašymą Lietuvos bankui nurodė, kad bankas nėra atsakingas už viešai skleistą informaciją apie galimą lito devalvavimą ir šia aplinkybe nesinaudojo siūlydamas pareiškėjui būsto paskolą CHF. Banko atstovės teigimu, bankas reklaminėje medžiagoje pateikė teisingą ir neklaidinančią informaciją. Taip pat, nenukrypdamas nei nuo Lietuvos, nei nuo pasauliniu mastu įprastos praktikos, reklaminiam lankstinuke pateikė įprastą penkerių metų CHF ir LTL kurso kitimo grafiką. Banko atstovė nurodė, kad bankas tinkamai supažindino pareiškėją su CHF kurso kitimo rizika, nes pateikė informaciją apie galimą valiutų kurso svyravimą ateityje, be to, banko vieša komunikacija apie būsto paskolas CHF buvo taip pat teisinga. Banko atstovė taip pat pateikė duomenis, kad banko darbuotojai buvo tinkamai parengti dirbti su klientais, sudariusiais arba siekusiais sudaryti būsto kreditavimo sutartis CHF (pateikta prezentacinė darbuotojų mokymų medžiaga ir darbuotojų, konsultavusių klientus, siekiančius gauti būsto paskolą CHF, paaiškinimai). Banko atstovė, atsižvelgdama į pirmiau išdėstytus argumentus, prašo atmesti pareiškėjo atstovų reikalavimą kaip nepagrįstą.

Lietuvos bankas, įvertinęs pareiškėjo atstovų prašyme nurodytas aplinkybes ir reikalavimą, atsižvelgdamas į tai, kad tai, kaip laikomasi Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo nuostatų, vadovaudamasi Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo 9 straipsnio 1 dalimi, kontroliuoja Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, o Reklamos įstatyme nustatytų reikalavimų įgyvendinimo priežiūrą, vadovaudamasi Reklamos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 2 punktu, pagal kompetenciją vykdo Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, pareiškėjo atstovų prašymo dalį dėl banko galbūt nesąžiningos komercinės veiklos ir klaidinančios reklamos perdavė pagal kompetenciją nagrinėti Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai ir Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai ir pradėjo ginčo nagrinėjimo procedūrą pagal Lietuvos bankui teisės aktais (Lietuvos banko įstatymo 8 str. 2 d. 3 p.) nustatytą kompetenciją.

K o n s t a t u o j a m a:

Vadovaujantis Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių, patvirtintų Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 03-23, 45 punktu, vartojimo ginčai Lietuvos banke nagrinėjami laikantis rungimosi, ginčų nagrinėjimo operatyvumo, koncentracijos, ekonomiškumo ir bendradarbiavimo principų. Vartotojas ir finansų rinkos dalyvis privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų arba atsikirtimų pagrindu, išskyrus atvejus, kai remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti. Nagrinėdamas ginčą Lietuvos bankas atlieka pateiktų įrodymų vertinimą, kurio pagrindu priimamas sprendimas.

Kaip matyti iš Lietuvos bankui pateiktos medžiagos, nagrinėjamu atveju ginčas tarp šalių yra kilęs dėl banko pareigos suteikti klientui išsamią informaciją, turėjusią įtakos pareiškėjo apsisprendimui būsto paskolą paimti CHF, tinkamo įvykdymo. Atsižvelgiant į pareiškėjo atstovų prašyme ir kartu su juo pateiktuose dokumentuose nurodytas aplinkybes, darytina išvada, kad, pareiškėjo atstovų vertinimu, bankas netinkamai įvykdė pirmiau minėtą pareigą: pateikdamas klaidinančią informaciją apie siūlomą finansinę paslaugą suklaidino pareiškėją ir šis atsidūrė nepalankioje padėtyje. Banko atstovės nuomone, bankas tiek reklaminėje medžiagoje, tiek pareiškėjui asmeniškai prieš sudarant būsto kreditavimo sutarties pakeitimą (t. y. prieš suteikiant paskolą CHF) pateikė teisingą ir neklaidinančią informaciją, todėl neturi teisinio pagrindo tenkinti pareiškėjo reikalavimo. Vadinasi, pareiškėjo atstovai, grįsdami reikalavimą, o bankas, grįsdamas savo atsisakymą tenkinti reikalavimą, skirtingai aiškina banko pareigos suteikti klientui išsamią informaciją apie CHF kurso pasikeitimo riziką turinį.

Būsto paskolų teikimo veikla Lietuvoje nėra reglamentuojama specialiuoju įstatymu, todėl šiai veiklai taikomi bendrieji teisės aktuose nustatyti reikalavimai. Siekiant tinkamai įvertinti šalių argumentus, pirmiausia reikia išanalizuoti bankų klientų interesų apsaugą prieš sudarant sutartį dėl finansinių paslaugų teikimo reglamentuojančias teisės aktų nuostatas. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.163 straipsnio 4 dalis įtvirtina bendrojo pobūdžio sutarties šalių pareigą atskleisti viena kitai joms žinomą informaciją, turinčią esminę reikšmę sutarčiai sudaryti. Civilinio kodekso 6.38 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad jei vienai iš šalių prievolės vykdymas kartu yra ir profesinė veikla, ši šalis turi vykdyti prievolę, *inter alia*, pagal tai profesinei veiklai taikomus reikalavimus.

Bankų įstatymo 56 straipsnio 2 dalyje¹ nustatyta, kad, prieš sudarydamas sutartį dėl finansinių paslaugų teikimo, bankas privalo suteikti klientui išsamią informaciją apie finansinių paslaugų teikimo sąlygas, paslaugų kainą, paslaugų teikimo terminus, galimas pasekmes bei kitokią informaciją, turinčią įtakos kliento apsisprendimui sudaryti sutartį.

Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjo ir banko sudaryta būsto kreditavimo sutartis (ir ją sudarantys šios sutarties pakeitimai) yra vartojimo sutartis, nagrinėjamu atveju taikytina ir Civilinio kodekso 6.228⁶ straipsnio 1 dalis, kurioje nurodyta, kad prieš sudarydamas vartojimo sutartį verslininkas privalo aiškiai ir suprantamai suteikti vartotojui būtiną, teisingą, išsamią ir neklaidinančią informaciją. Be to, Civilinio kodekso 6.719 straipsnio, reglamentuojančio paslaugų teikėjo pareigas informacijos pateikimo prasme, 1 dalyje nurodyta, kad paslaugų teikėjas turi pareigą prieš sudarant sutartį suteikti klientui išsamią informaciją, susijusią su teikiamų paslaugų prigimtimi, jų teikimo sąlygomis, paslaugų kainą, paslaugų teikimo terminais, galimomis pasekmėmis, bei kitokią informaciją, turinčią įtakos kliento apsisprendimui.

Teismų praktikoje pažymima, kad informavimo pareiga tampa ypač svarbi vartojimo teisiniuose santykiuose, nes ji glaudžiai susijusi su vartotojo teise būti apgintam nuo nesąžiningų sutarčių sąlygų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civ. b. Nr. 3K-3-381/2013). Todėl, sprendžiant, ar pareiškėjas šiuo nagrinėjamu atveju buvo banko sukklaidintas, svarbu įvertinti, ar bankas pareiškėjui suteikė visą esminę informaciją, būtiną kreditavimo sutarčiai sudaryti ir ją pakeisti, taip pat ar banko suteikta informacija buvo pakankamai aiški ir nedviprasmiška ir ar ja remdamasis asmuo, kuris nėra profesionalus vartotojas, galėjo priimti sprendimą paimti būsto paskolą CHF, suvokdamas galimų padarinių riziką.

Paminėtų aplinkybių ir teisės aktų nuostatų kontekste papildomai pažymėtina tai, kad, banko atstovės teigimu, aplinkybę, kad pareiškėjui nebuvo suteikta informacija, susijusi su CHF valiutos kurso rizika, nurodo pats pareiškėjas, todėl būtent jis ir turi įrodyti, kad bankas jam neatskleidė šios informacijos, tačiau, kaip nurodyta pirmiau minėtuose teisės aktų nuostatose, būtent bankui, kaip profesionaliam verslininkui ir finansinių paslaugų teikėjui, tenka pareiga įrodyti, kad teisės aktuose jam įtvirtintą pareigą jis įvykdė tinkamai (Civilinio kodekso 6.228⁶ straipsnio 4 dalis).

1. Dėl tinkamo pareigos informuoti įvykdymo

Pareiškėjo atstovai nurodė, kad bankas, pristatydamas galimybę gauti paskolą CHF, reklaminiame lankstinuke informaciją apie CHF kurso svyravimą pateikė tokiu būdu ir už tokį laikotarpį, kad sukeltų pareiškėjui įspūdį neva CHF kursas yra labai stabilus ir svyruoja minimaliai, taip pat neišaiškino valiutos kurso pasikeitimo rizikos.

Vadovaujantis Bankų įstatymo 56 straipsnio 2 dalimi svarbu įvertinti, ar banko pareiškėjui pateikta informacija buvo pakankamai aiški ir nedviprasmiška ir ar ja remdamasis pareiškėjas, kaip

¹ Ši Bankų įstatymo 56 straipsnio 2 dalies redakcija aktuali nuo 2004 m. gegužės 1 d., t.y. liko nepakitusi nuo Bankų įstatymo įsigaliojimo dienos.

virtotojas, galėjo priimti sprendimą imti paskolą CHF, suvokdamas tokio savo sprendimo galimų padarinių riziką.

Būsto paskola yra ilgalaikis įsipareigojimas, norint tinkamai pasinaudoti šia paslauga reikia gerai išmanyti ekonomiką ir finansinius procesus, todėl vidutiniam vartotojui, kuris tokios srities žinių ir reikiamų analitinių gebėjimų neturi, su šia paslauga susijusi informacija, įskaitant visas vartotojui kylančias skolinimosi rizikas, turi būti atskleista teisingai, pakankamai išsamiai ir suprantamai. Pažymėtina, kad bankas su pareiškėju sudarė būsto kreditavimo sutartį (taip pat ir jos pakeitimus) kita, nei pareiškėjo gaunamos pajamos, valiuta, dėl to šiai paskolai buvo būdinga didesnė rizika. Atsižvelgiant į tai toliau sprendime bus vertinama, ar bankas paaiškino pareiškėjui šiai paskolai būdingą valiutos riziką ir jos pasekmes paskolos grąžinimui.

1.1. Dėl Papildomo susitarimo sąlygos

Pareiškėjas su banku 2005 m. rugsėjo 20 d. sudarė būsto kreditavimo sutartį Nr. (*duomenys neskelbtini*) (toliau – Sutartis), kuria šalys susitarė, kad Sutartyje numatytais sąlygomis bankas suteiks pareiškėjui 73 628 Eur kreditą, skirtą butui, esančiam adresu: (*duomenys neskelbtini*) automobilio vietai, esančiai adresu: (*duomenys neskelbtini*) ir butui, esančiam adresu: (*duomenys neskelbtini*) su automobilių stovėjimo aikštele pirkti. Sutartyje nurodyta bazinė palūkanų norma – 6 mėn. EURIBOR, kredito grąžinimo paskutinė diena – 2035 m. rugsėjo 10 d. 2007 m. rugpjūčio 13 d. šalys papildomu susitarimu Nr. (*duomenys neskelbtini*), be kitų pakeitimų, sutarė pakeisti kredito sumą (iš 7 3628 Eur į 129 525 Eur) ir kredito grąžinimo paskutinę dieną (iš 2035 m. rugsėjo 10 d. į 2041 m. rugsėjo 10 d.). 2008 m. gegužės 7 d. papildomu susitarimu Nr. (*duomenys neskelbtini*) (toliau – Papildomas susitarimas) šalys susitarė dar kartą pakeisti Sutartį. Be kitų pakeitimų, Papildomu susitarimu šalys sutarė pakeisti kredito valiutą – iš eurų į CHF, bazinę palūkanų normą nustatant 3 mėn. LIBOR CHF.

Papildomo susitarimo, kuriuo pakeista kredito valiuta iš eurų į CHF, atskirai išskirta ir pareiškėjo pasirašyta sąlyga, kurioje nurodyta, kad pareiškėjas patvirtina, jog šie Sutarties pakeitimai buvo sudaryti jo iniciatyva, kad visi šio Papildomo susitarimo punktai su juo buvo aptarti individualiai, su visomis Papildomo susitarimo sąlygomis pareiškėjas susipažino iki jo sudarymo, visos Papildomo susitarimo sąlygos jam yra suprantamos ir aiškios, su jomis pareiškėjas sutinka ir jam yra įteiktas Papildomo susitarimo egzempliorius.

Vertinant pareiškėjo atstovų nurodytus teiginius dėl to, kad bankas pareiškėjo nesupažindino su valiutų kurso rizika, atkreiptinas dėmesys į pirmiau minėtą ginčo šalių atskirai išskirtą ir šalių pasirašytą Papildomo susitarimo sąlygą, kuria pareiškėjas patvirtino, kad visos Papildomo susitarimo sąlygos, taigi ir Papildomu susitarimu iš esmės pakeista Sutarties sąlyga – kredito valiuta, buvo šalių individualiai aptartos, jos pareiškėjui yra aiškios ir suprantamos ir pareiškėjas sutinka jų laikytis.

Analizuotų aplinkybių kontekste įvertinta ir tai, kad pareiškėjas su banku 2008 m. Papildomą susitarimą sudarė, siekdamas pakeisti su banku 2007 m. sudarytą Sutartį, pagal kurią pareiškėjui suteikta būsto paskola eurais (tuo metu – užsienio valiuta). Sudarydamas Sutartį pareiškėjas savo parašu Sutarties specialiojoje dalyje patvirtino, kad buvo supažindintas su rizika dėl valiutos kursų svyravimų. Vadinasi, pareiškėjui turėjo būti žinoma su valiutos kursų svyravimais susijusi rizika, būdinga būsto paskoloms užsienio valiuta.

Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Papildomame susitarime įtvirtintas kredito valiutos keitimas iš eurų į CHF buvo atliktas pareiškėjo iniciatyva, todėl pagrįsta teigti, kad pareiškėjas suprato jo paties pasiūlyto Sutarties pakeitimo ir su juo susijusios valiutos rizikos esmę.

1.2. Dėl banko reklaminio lankstinuko

Lietuvos bankas, atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjo atstovai banko veiksmų pareiškėjo atžvilgiu nepagrįstumą grindžia paaiškinimu, kad banko pateiktame reklaminiame lankstinuke

nurodyta informacija suklaidino pareiškėją, papildomai kreipėsi į pareiškėjo atstovus, prašydamas pateikti reklaminio lankstinuko, suklaidinusio pareiškėją, originalą.

Pareiškėjo atstovai informavo Lietuvos banką, kad reklaminiai lankstinukai buvo rodomi visiems banko klientams, besidomintiems būsto paskolomis CHF, įskaitant ir pareiškėją. Pareiškėjo atstovai pažymėjo, kad lankstinukai buvo viešai išdėlioti laikikliuose, esančiuose banko klientų aptarnavimo vietose. Atsižvelgdami į tai, kad sudarius būsto kreditavimo sutartį reklaminiai lankstinukai tapo neaktualūs ir nebebuvo poreikio jų saugoti, pareiškėjo atstovai informavo, kad pateikti pareiškėjo turėto ir jį suklaidinusio lankstinuko negali.

Vis dėlto atsižvelgiant į tai, kad bankas neginčija aplinkybės, jog informaciją apie suteikiamas paskolas CHF teikė būtent pareiškėjo atstovų nurodomu būdu (pateikiant grafiką ir kitą informaciją reklaminiam lankstinuke), darytina išvada, kad pareiškėjo galėjo matyti (pvz., internete, banko padalinyje ar asmeniškai) ir žinoti reklaminiam banko lankstinuke pateiktą informaciją.

Reklaminiam lankstinuke, kuris banko buvo platinamas 2008 m., be kitos informacijos, pateiktas CHF ir LTL kurso kitimo 2003–2008 m. grafikas. Grafiko X ašyje pateiktas laikotarpis, kurio metu buvo fiksuojamas abiejų valiutų santykis, o Y ašyje žymimos CHF ir LTL santykio reikšmės nuo 0 iki 4 litų už vieną CHF vienetą.

Lietuvos bankas, įvertinęs banko reklaminiam lankstinuke pateiktą CHF ir LTL kurso kitimo grafiką ir atsižvelgdamas į tai, kad 2003 – 2008 m. CHF vertės svyravimų LTL atžvilgiu amplitudė buvo 15,7 procento (nuo 2,0557 LTL iki 2,38 LTL už vieną CHF), taip pat į didelę duomenų apimtį (kurso pokytis buvo fiksuojamas apie 2 190 kalendorinių dienų), mano, kad banko pasirinktas grafiko Y ašies mastelis (nurodytos vertės nuo 0 iki 4 LTL) galėjo būti kiek per stambus tam, kad CHF ir LTL kurso verčių kitimo nuo 2,0557 iki 2,38 svyravimai vidutiniam vartotojui būtų visiškai aiškiai matomi, tad banko reklaminiam lankstinuke pateiktas CHF ir LTL kurso kitimo grafikas negali būti laikomas maksimaliai informatyviu.

Pažymėtina, kad, siekiant gauti tikslesnę informaciją apie tam tikro ekonominio veiksnio dinamiką praeityje, tikslinga panagrinėti, kaip pasirinktas ekonominis rodiklis kito ilguoju, t. y. daugiau kaip 10 metų, laikotarpiu. Remiantis Lietuvos banko tinklalapyje skelbiama informacija, CHF ir LTL santykio svyravimai 1998 – 2003 m. buvo ganėtinai dideli (svyravimų amplitudė sudarė 40 proc.). Pasirinkus ilgesnį laikotarpį (pvz., 1998–2008 m.), matyti, kad abiejų valiutų santykio svyravimai buvo dar didesni (svyravimų amplitudė buvo 49 proc.), tačiau kartu buvo matoma CHF vertės LTL atžvilgiu mažėjimo tendencija.

Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, kad sumažėjusius CHF ir LTL kurso svyravimus 2003–2008 m. lėmė tai, kad nuo 2002 m. vasario 2 d. litas fiksuotu santykiu (3,4528 lito už vieną eurą) susietas su euru. Atsižvelgiant į tai, kad LTL bazine valiuta tapo santykinai stabilesnė valiuta, palyginti su prieš tai buvusiu Jungtinių Amerikos Valstijų doleriu, CHF ir LTL kurso pokyčiai 1998–2003 m., 2003–2008 m. ir 1998–2008 m. yra tarpusavyje nelygintini.

Įvertinus aplinkybę, kad litą fiksuotu santykiu susiejus su euru, CHF ir LTL kurso pokyčius pradėjo lemti euro vertės svyravimai, Lietuvos banko nuomone, banko reklaminiam lankstinuke įmanomas nurodyti maksimaliai ilgas CHF ir LTL kurso kitimo laikotarpis galėjo būti pradedamas skaičiuoti nuo pirmiau minėtos datos, t. y. nuo 2002 m. vasario 2 d. Remiantis Europos Centrinio Banko interneto tinklalapio duomenimis², CHF ir EUR kurso svyravimų amplitudė nuo 2002 m. vasario 2 d. iki 2008 m. gruodžio 31 d. sudarė 16,38 procento ir buvo artima tuo pačiu laikotarpiu fiksuotiems CHF ir LTL kurso svyravimams (16,04 proc.).

Kita vertus, nagrinėjamu atveju svarbu įvertinti, ar banko pareiškėjui pateikta informacija, nors ir ne maksimaliai informatyvi, buvo pakankamai aiški ir nedviprasmiška ir ar ja remdamasis pareiškėjas, kaip vartotojas, galėjo priimti sprendimą imti paskolą CHF, suvokdamas tokio savo sprendimo galimų padarinių riziką.

² <http://www.lb.lt/exchange/history.asp?Lang=L&Cid=CHF&Y=2014&M=12&D=31&id=4985&ord=1&dir=ASC>

Vertinant banko pareigos atskleisti pareiškėjui visą reikšmingą informaciją apie siūlomą finansinę paslaugą tinkamumą, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad analizuotame banko reklaminiame lankstinuke pavaizduotas ir pareiškėjo atstovų ginčijamas CHF ir LTL kurso kitimo 2003–2008 m. grafikas, nors ir nebuvo maksimaliai informatyvus (t. y. pateiktas ne už maksimaliai galimą ilgiausią pateikti šešerių metų laikotarpį), o grafiko mastelis vidutiniam vartotojui galėjo būti kiek per stambus tam, kad leistų visiškai aiškiai matyti CHF ir LTL kurso verčių kitimo nuo 2,0557 iki 2,38 svyravimus, tačiau šiame grafike atspindėta faktiškai teisinga informacija. Minėtos aplinkybės neginčija ir pareiškėjo atstovai, patvirtindami tai Lietuvos bankui pateiktame prašyme nagrinėti vartojimo ginčą.

Nors pareiškėjo atstovai nurodo, kad bankas pasirinko klaidinantį CHF ir LTL kurso kitimo laikotarpį, pasižymintį mažiausiu svyravimu, taip pat per trumpą, atsižvelgiant į tai, kad paskola vidutiniškai imama 20 metų, tačiau, kaip jau buvo minėta pirmiau, litas fiksuotu santykiu su euru buvo susietas 2002 m. vasario 2 d., vadinasi, maksimaliai ilgas CHF ir LTL kurso kitimo laikotarpis galėjo būti pradedamas skaičiuoti nuo 2002 m. vasario 2 d. Be to, vadovaujantis Lietuvos banko interneto svetainėje skelbiamais duomenimis³, CHF ir LTL valiutų kurso santykis 2002 m. sausio 31 d. buvo 2,3534, o 2003 m. sausio 31 d. – 2,3496. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad net jei CHF ir LTL kurso kitimo grafikas banko reklaminiame lankstinuke būtų pateiktas nuo 2002 m. (t. y. nuo maksimaliai ilgo palyginamojo laikotarpio pradžios), tokiam grafike pateikiama informacija iš esmės nebūtų pasikeitusi ir būtų pavaizduota iš esmės ta pati CHF ir LTL kurso kitimo kreivė. Be to, atsižvelgus į įprastą tiek Lietuvos, tiek užsienio finansų įstaigų ir kitų įmonių euro ir CHF kurso kitimo grafikų skelbimo praktiką⁴, manytina, kad banko reklaminiame lankstinuke pavaizduotas ilgesnio nei 5 metų laikotarpio valiutų kurso kitimo grafikas negali būti vertinamas kaip neįprasta praktika. Įvertinus pirmiau minėtas aplinkybes, teigtina, kad nėra pagrindo konstatuoti pareiškėjo atstovų kreipimesi nurodytos aplinkybės, kad CHF ir LTL kurso kitimo grafikas banko reklaminiame lankstinuke buvo pavaizduotas netipiškai, tendencingai ir todėl suklaidino pareiškėją.

Vertinant pareiškėjo atstovų teiginį, kad bankas, būdamas profesionalas, žinojo informaciją apie istorinius CHF kurso svyravimus, tačiau nuslėpė ją nuo pareiškėjų, kad sudarytų išpūdį, jog CHF kursas yra stabilus, papildomai atkreiptinas dėmesys į tai, kad, nepaisant pasirinktos valiutos vertės stebėjimo laikotarpio, praeities valiutos kurso pokyčiai negarantuoja ateities tendencijų. Būsiami konkrečios valiutos vertės pokyčiai priklauso nuo daugelio vidinių (šalies ekonomikos vystymosi, šalies mokėjimų balanso būklės ir kt.) bei išorinių (politinės situacijos regione, regiono ekonomikos plėtros ir pan.) veiksnių, kurie konkrečiu atveju taip pat turi būti įvertinti.

Bankas šią informaciją tinkamai atskleidė tame pačiame banko reklaminiame lankstinuke, kuris buvo platintas 2008 m. ir kurį pareiškėjas, kaip teigia pareiškėjo atstovai, turėjo, matė ir vadovavosi jame pateikta informacija sudarydamas su banku Papildomą susitarimą. Prie pateikto pirmiau analizuoto CHF ir LTL kurso kitimo grafiko buvo nurodyta, kad „*Kiekvienas klientas, imantis kreditą kita, nei jo gaunamos pajamos, valiuta, turėtų atsižvelgti į valiutos kurso svyravimus. Nors Šveicarijos franko ir lito kursas pastaruosius 5 metus išliko stabilus, klientai, ketinantys imti kreditą Šveicarijos frankais, turėtų įvertinti savo galimybes grąžinti kreditą ir tuo atveju, jei šis kursas pasikeistų, dėl to atitinkamai ūgtelėtų mėnesinę kredito įmoka.*“

³ http://www.lb.lt/lt/stat/exchange_last_day1.html

⁴ Europos Centrinis Bankas įprastai sudarinėja 1, 2, 5 ar 10 metų euro ir CHF kurso kitimo grafikus <http://www.ecb.europa.eu/stats/exchange/eurofxref/html/eurofxref-graph-chf.en.html>; verslo ir finansinių naujienų agentūra sudarinėja 1 ir 5 metų euro ir CHF kurso kitimo grafikus <http://www.bloomberg.com/quote/EURCHF:CUR>; Šveicarijos centrinis bankas skelbia tik pastarųjų 1 metų euro ir CHF kurso kitimo grafiką http://www.snb.ch/en/i/about/stat/statpub/zidea/id/current_interest_exchange_rates#t3; Jungtinės Karalystės valiutų kursų interneto svetainėje „Exchange Rates“ skelbiami 1, 2 ir 5 metų laikotarpio euro ir CHF kurso kitimo grafikai <http://www.exchangerates.org.uk/EUR-CHF-exchange-rate-history.html>.

Kartu su pirmiau minėtomis aplinkybėmis reikėtų įvertinti ir tai, kad CHF ir LTL santykis buvo skelbiamas viešai įvairiais laikotarpiais, todėl pareiškėjas turėjo visas galimybes sekti viešai skelbiamą CHF kursą, taigi sudarant Sutartį tiek esamas, tiek buvusių laikotarpių CHF kursas pareiškėjui turėjo būti žinomas.

Įvertinus nurodytus argumentus darytina išvada, kad bankas reklaminiame lankstinuke pateikė teisingą ir tikslią informaciją apie CHF kurso svyravimus ir įspėjo apie riziką dėl galimo valiutos kurso svyravimo, todėl informacija banko reklaminiame lankstinuke negali būti laikoma neteisinga ir (arba) klaidinančia.

1.3. Dėl konsultavimo

Pažymėtina, kad Bankų įstatyme nėra konkrečiai nustatyta, kada ir koku būdu iki sudarant finansinės paslaugos sutartį, pvz., finansinės paslaugos reklamoje, tam tikroje nustatytoje ikisutartinėje informacijoje ar pan., arba kokia forma, t. y. tekstine, vaizdine arba garsine, Bankų įstatymo 56 straipsnio 2 dalyje nurodyta informacija klientui turėtų būti teikiama, todėl Lietuvos bankas papildomai kreipėsi į banko atstovę, prašydamas pateikti įrodymus, pagrindžiančius, kad banko klientas buvo tinkamai supažindintas su CHF valiutos kurso rizika.

Banko atstovė pateikė Lietuvos bankui papildomus paaiškinimus ir patvirtino, kad banko darbuotojai buvo tinkamai parengti dirbti su klientais, sudariusiais arba siekusiais sudaryti būsto kreditavimo sutartis CHF. Banko atstovės teigimu, iki būsto kreditavimo sutarčių CHF sudarymo pradžios banko darbuotojams buvo pateikta prezentacinė mokymų medžiaga, kurioje, be kita ko, buvo pateikta informacija apie valiutų, įskaitant CHF, kursų riziką, o vėliau minėtos medžiagos pagrindu būdavo rengiami banko darbuotojų mokymai.

Iš Lietuvos bankui papildomai pateiktų dokumentų matyti, kad mokymų medžiagoje „Ką patarti klientui, imančiam paskolą?“, be kita ko, apie tai, kokia valiuta rinktis paskolą, nurodyta, kad *„dažniausiai klientui patariama paskolą imti ta pačia valiuta kaip ir jo gaunamos pajamos, kadangi paskola kita valiuta tiesiogiai susijusi su valiutos rizika. Valiutos rizika atsiranda dėl galimų valiutos kurso svyravimų, dėl kurių ateityje paskolos suma gali padidėti arba sumažėti. Taigi klientai, ketinantys imti kreditą kita valiuta nei jų gaunamos pajamos, turėtų įvertinti savo galimybes grąžinti kreditą ir tuo atveju, jei valiutos kursas pasikeistų, kas atitinkamai galėtų padidinti mėnesinę kredito įmoką. Taip pat atsiranda valiutos konvertavimo kaštai.“*

Banko atstovė Lietuvos bankui taip pat pateikė papildomus įrodymus, patvirtinančius, kad banko darbuotojai buvo supažindinti su pirmiau minėta mokymų medžiaga, t. y. banko darbuotojų rašytinius paaiškinimus. Banko darbuotojas L. Š. paaiškino, kad *„visais atvejais klientams sakiau, kad valiutos keitimo kursas gali pasikeisti ir neturint nuolatinių pajamų kredito valiuta vėliau įsigyti kredito valiutos gali būti nepalyginamai brangiau. Su klientais valiutos riziką aptardavome, tačiau mano atveju (~3 kreditai CHF) visi, kurie pageidavo kredito CHF, buvo išsilavinę ir versle dalyvaujantys asmenys (advokatas, įmonių vadovai), kurie atvyko ne konsultuotis, o gauti kreditą būtent šia valiuta. Tuo metu klientams atrodydavo, kad palūkanų normos dydis yra didesnę mokumo riziką keliantis veiksnys, nei valiutos kurso pokytis.“* Banko darbuotoja I. K. raštu patvirtino, kad *„apie valiutos riziką tuo metu tikrai žinojau ir apie valiutos riziką sakydavau kiekvienam klientui, kuris skolindavosi kita valiuta (ne LTL).“* Banko darbuotoja D. V. taip pat raštu patvirtino, kad *„klientus aš įspėdavau. Klientams paaiškinau, kad paskolą patariama imti ta valiuta, kuria gauna pajamas, kitu atveju gali susidurti su valiutos rizika ir valiutos konvertavimo kaštais. Jiems paaiškinau, kad įvertintų savo galimybes mokėti kredito įmokas, jei ateityje paskolos suma ir įmoka padidėtų dėl pakilusios valiutos kurso.“* Banko darbuotoja D. S. taip pat pateikė rašytinį paaiškinimą, kad *„būsto konsultacijų metu klientai, norintys imti paskolas kita valiuta nei gaunamos pajamos, buvo supažindinti, kad gali atsirasti valiutos rizika dėl valiutos kurso pasikeitimų.“*

Lietuvos banko vertinimu, banko pateikti įrodymai leidžia teigti, kad banko darbuotojai, konsultavę klientus, norėjusius gauti būsto paskolas CHF, gerai žinojo šiam produktui būdingą

valiutos riziką ir konsultuodami klientus naudojosi banko parengta medžiaga, todėl nėra pagrindo įtarti, kad jie nesuteikė klientams, įskaitant ir pareiškėją, informacijos apie būsto paskolai CHF būdingą valiutos riziką ir taip bankas būtų pažeidęs Bankų įstatymo 56 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą pareigą.

Apibendrinus tai, kas buvo išdėstyta, konstatuotina, kad banko reklaminiame lankstinuke, kuriuo, pareiškėjo atstovų teigimu, pareiškėjas vadovavosi sudarydamas su banku Papildomą susitarimą, nurodyta teisinga ir išsami informacija apie CHF ir LTL kurso svyravimų riziką, todėl galima teigti, kad pareiškėjas, pasirašydamas Papildomo susitarimą, išreiškė savo valią dėl kredito valiutos pakeitimo, taigi esminė Papildomo susitarimo sąlyga – Sutartyje nurodytos kredito valiutos pakeitimas, pareiškėjui buvo aiški ir suprantama. Prieš sudarydamas Papildomą susitarimą pareiškėjas taip pat asmeniškai bendravo su banko darbuotojais, kurie buvo išmokyti atskleisti valiutų riziką klientams, pageidaujantiems gauti būsto paskolą CHF, todėl labiau tikėtina, kad būtent mokymų medžiagoje nurodyta informacija apie galimą valiutų riziką banko darbuotojų buvo perduota ir pareiškėjui. Be to, pažymėtina, kad sudarius Sutartį, pareiškėjui būsto paskola taip pat buvo suteikta užsienio valiuta (t. y. eurais), o pareiškėjas savo parašu Sutarties specialiojoje dalyje patvirtino, kad su tokioms būsto paskoloms (t. y. būsto paskoloms užsienio valiuta) būdinga valiutos kursų svyravimų rizika jis buvo tinkamai supažindintas dar iki sudarant Sutartį.

Vadinasi, visos ginčo nagrinėjimo metu nustatytos aplinkybės patvirtina, kad valiutos kurso pasikeitimo rizika, kaip esminė informacija, prieš sudarant Papildomą susitarimą pareiškėjui buvo atskleista, o banko pateikta informacija lankstinuke, nors ir nebuvo maksimaliai informatyvi, tačiau buvo teisinga ir pakankamai išsami tam, kad pareiškėjas įvertinęs visą gautą informaciją priimtą informaciją paremtą sprendimą pakeisti kredito valiutą iš eurų į CHF ir suvoktų galimų padarinių riziką. Konstatuotos aplinkybės taip pat leidžia teigti, kad pareiškėjas, pasirašydamas pirmiau analizuotą Papildomo susitarimo sąlygą, kartu patvirtino, kad bankas tinkamai vykdė jam Bankų įstatymo 56 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą pareigą suteikti išsamią informaciją apie CHF valiutos riziką, ši rizika pareiškėjo ir banko buvo individualiai aptarta ir pareiškėjas suprato, kad jam tenka nuostoliai dėl galimų valiutos kursų svyravimų.

2. Dėl pareiškėjo galimo suklydimo

Pareiškėjo atstovai nurodo, kad pareiškėjas, kaip vartotojas, sudarydamas su banku Papildomą susitarimą, veikė kaip neprofesionalas ir, remdamasis banko pateikta informacija, priėmė klaidingą sprendimą imti paskolą CHF. Tokio sprendimo, pareiškėjo atstovų teigimu, žinodamas visą informaciją, pareiškėjas nebūtų priėmęs (t. y. nebūtų sudaręs su banku Papildomo susitarimo). Atsižvelgiant į tai, teigtina, kad, pareiškėjo atstovų vertinimu, pareiškėjas su banku Papildomą susitarimą sudarė iš esmės suklaidintas dėl jo esminių sąlygų (konkrečiai – kredito valiutos rizikos).

Pažymėtina, kad teismų praktikoje, sprendžiant dėl suklydimo teisinių pasekmių sutarties galiojimui, vadovaujamosi Civilinio kodekso 1.90 straipsnyje įtvirtintais kriterijais: pagal minėto Civilinio kodekso straipsnio nuostatas, suklydimu laikoma klaidinga prielaida apie egzistavusius esminius sandorio faktus sandorio sudarymo metu (2 dalis). Suklydimas turi esminės reikšmės, kai buvo suklysta dėl paties sandorio esmės, jo dalyko ar kitų esminių sąlygų arba dėl kitos sandorio šalies civilinio teisinio statuso ar kitokių aplinkybių, jeigu normaliai atidus ir protingas asmuo, žinodamas tikrąją reikalų padėtį, panašioje situacijoje sandorio nebūtų sudaręs arba būtų jį sudaręs iš esmės kitokiomis sąlygomis. Suklydimas taip pat laikomas esminiu, *inter alia*, jeigu vieną šalį suklaidino kita šalis, neturėdama tikslo apgauti, taip pat kai viena šalis žinojo ar turėjo žinoti, kad kita šalis suklydo, o reikalavimas, kad suklydusi šalis įvykdytų sutartį, prieštarautų sąžiningumo, teisingumo ar protingumo principams (4 dalis). Suklydimas negali būti laikomas turinčiu esminės reikšmės, jeigu šalis suklydo dėl savo didelio neatsargumo arba dėl aplinkybių, dėl kurių riziką buvo prisiėmusi ji pati, arba, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, būtent jai tenka rizika suklysti

(5 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 5 d. nutartis civ. b. Nr. 3K-3-12-686/2016).

Kasacinio teismo jurisprudencijoje taip pat išaiškinta, kad suklydimas – tai neteisingas sudaromo sandorio suvokimas; suklydimo atveju neteisingai suvokiamas sandorio turinys arba neteisingai išreiškiama valia sudaryti sandorį. Dėl suklydimo sudaryti sandoriai turi valios trūkumą; ją nulemia neteisingai suvoktos esminės sandorio aplinkybės arba netiksli valios išraiška. Esminiu laikytinas suklydimas dėl svarbių sudariusiam sandorį asmeniui aplinkybių, kurias teisingai suvokdamas sandorio nebūtų sudaręs. Dėl suklydimo sudarytas sandoris pripažįstamas negaliojančiu, jeigu konstatuojama, kad suklydimas buvo esminis, t. y. konstatuojama dėl suklydimo fakto ir jo esmingumo⁵.

Vienas iš pagrindinių pareiškėjo atstovų argumentų, galimai įrodančių pareiškėjo suklaudinimą, yra tai, kad „Nordea reklaminiame lankstinuke parodydama tariamą CHF kurso stabilumą CHF kurso grafiką pateikė tendencingai ir klaidinančiai“. Vis dėlto, kaip jau buvo nurodyta pirmiau, nagrinėjamu atveju, nustatius, kad banko reklaminiame lankstinuke pavaizduotas CHF ir LTL kurso kitimo 2003–2008 m. grafikas, nors ir nebuvo maksimaliai informatyvus dėl pirmiau nurodytų priežasčių, tačiau šiame grafike atspindėta faktiškai teisinga informacija. Sprendžiant, ar pareiškėjas galėjo suklysti, vertindamas banko jam suteiktą informaciją apie valiutų kursų svyravimo riziką, taikytinas protingumo kriterijus, atsižvelgiant į apdairaus ir atidaus žmogaus elgesį tokiomis pačiomis aplinkybėmis, kokios buvo 2008 m., pareiškėjui su banku sudarant Papildomą susitarimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad protingumo principas reiškia, jog, esant sutarties laisvei ir asmenų lygiateisiškumui, kiekvienas asmuo privalo pats rūpintis savo teisėmis ir pareigomis. Prieš atlikdamas bet kokią veiksmą, asmuo turi apsvarstyti galimus tokio veiksmo teisinius padarinius. Teisių ir pareigų klaidingas įsivaizdavimas negali būti pripažintas suklydimu, jeigu jis įvyko dėl sandorio šalies neapdairumo, neatidumo ar nerūpestingumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis civ. b. Nr. 3K-7-602-684/2015, 2016 m. vasario 5 d. nutartis civ. b. Nr. 3K-3-12-686/2016).

Vertinant pirmiau minėtus pareiškėjo atstovų teiginius dėl to, kad bankas galbūt netinkamai supažindino pareiškėją su valiutos kurso pasikeitimo rizika ir tokiu būdu jį suklaidino, ir vadovaujantis pirmiau minėta kasacinio teismo praktika, be kita ko, reikia atsižvelgti ir į pareiškėjo amžių, išsilavinimą, Papildomo susitarimo sudarymo ir kitas svarbias aplinkybes.

Pareiškėjo atstovų teigimu, pareiškėjas Papildomą susitarimą pasirašė, remdamasis banko pateikta informacija ir banko darbuotojų paaiškinimais, nesuprasdamas valiutos kurso pasikeitimo rizikos. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į pirmiau minėtą aplinkybę, t. y. kad pareiškėjas su banku 2008 m. Papildomą susitarimą sudarė, siekdamas pakeisti su banku 2005 m. sudarytą Sutartį, pagal kurią pareiškėjui suteikta būsto paskola eurais (tuo metu – užsienio valiuta). Sudarydamas Sutartį pareiškėjas savo parašu Sutarties specialiojoje dalyje patvirtino, kad buvo supažindintas su rizika dėl valiutos kursų svyravimų. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad pareiškėjas turėjo pakankamai patirties ir žinių, susijusių su ilgalaikio finansinio produkto – būsto paskolos, vykdymu užsienio valiuta, taip pat pareiškėjui pagal Sutartį tenkančiomis pareigomis tam, kad nuspręstų kreiptis į banką dėl kredito valiutos pakeitimo, būtent dėl būsto paskolos suteikimo CHF.

Manytina, kad dėl savo išsilavinimo (pagal Lietuvos bankui pateiktus duomenis ir viešai skelbiamą informaciją, pareiškėjas yra baigęs Stokholmo aukštąją ekonomikos mokyklą, Kauno technologijos universitetą ir CEMS⁶) bei darbinės patirties (*duomenys neskelbtini*)⁷ pareiškėjas galėjo ir turėjo suprasti sudaromo Papildomo susitarimo esmę.

Nors pareiškėjo atstovai nurodo, kad CHF kursas pradėjo augti dar 2008 m., pareiškėjas tais pačiais metais su banku sudarytą Papildomą susitarimą vykdė septynerius metus – iki 2015 m.

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 5 d. nutartis civ. b. Nr. 3K-3-12-686/2016.

⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Global_Alliance_in_Management_Education

⁷ *duomenys neskelbtini*

gegužės 11 d., kai kreipėsi į banką su pretenzija. Duomenų ir juos patvirtinančių įrodymų, kad pareiškėjas per tuos septynerius metus būtų kreipęsis į banką su pretenzija dėl banko veiksmų, galėjusių suklaidinti pareiškėją sudarant Papildomą susitarimą, ar su prašymu dar kartą pakeisti Sutartį (pakeisti kredito valiutą), pareiškėjo atstovai Lietuvos bankui nepateikė.

Įvertinus pareiškėjo reikalavimo pobūdį, be kita ko, darytina išvada, kad, sudarydamas su banku Papildomą susitarimą, pareiškėjas neva tikėjosi, kad CHF valiutos kursas beveik nesikeis ir iš esmės liks tapatus pradiniam CHF ir LTL valiutų santykiui visu Sutarties galiojimo laikotarpiu. Vis dėlto atsižvelgiant į Sutarties galiojimo laikotarpį (40 metų) ir įprastai (ir neišvengiamai) tokiu laikotarpiu vykstančius valiutos kurso svyravimus, manytina, kad toks pareiškėjo lūkestis negali būti laikomas pagrįstu ir protingu, kaip ir negali būti laikomas pagrindu pripažinti pareiškėją Papildomą susitarimą sudarius iš esmės suklydus dėl jos esmės. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad pareiškėjas Papildomo susitarimo sudarymo metu buvusias aplinkybes ir esmines susitarimo su banku sąlygas suvokė teisingai ir galėjo numatyti Papildomo susitarimo pagrindu kilsiančius padarinius, nepaisant lūkesčio, kad Papildomo susitarimo vykdymas nepabrangs.

Pareiškėjo atstovai papildomai nurodo, kad pareiškėją taip pat klaidino banko vieša melaginga komunikacija apie paskolas CHF ir valiutų kurso pokyčius, tačiau nepateikė įrodymų, galinčių patvirtinti pirmiau minėtų banko teiginių viešojoje erdvėje ryšį su ginčo nagrinėjimo dalyku, t. y. nepakanka duomenų padaryti išvadą, kad banko vieši pasisakymai galėjo iškreipti pareiškėjo suvokimą apie Papildomo susitarimo pagrindu prisiimamus įsipareigojimus. Ginčo nagrinėjimo medžiagoje esantys įrodymai taip pat neleidžia konstatuoti, kad banko platintoje reklaminėje medžiagoje būsto paskola CHF koku nors būdu banko būtų pateikta kaip priemonė išvengti galimo lito devalvavimo ar kad tokią informaciją būtų teikę banko darbuotojai, konsultavę pareiškėją dėl Papildomo susitarimo sudarymo. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad nebuvo nustatyta duomenų, patvirtinančių, kad bankas būtų aktyviai siūlęs išimtinai tik pareiškėjui asmeniškai parengtą pasiūlymą dėl būsto paskolos CHF arba būtų viešai nurodęs, kad kredito valiutos riziką prisiima pats. Priešingai, pareiškėjas Papildomame susitarime savo parašu patvirtino, kad šio susitarimo sąlygos yra su juo individualiai suderintos, šios sąlygos jam yra suprantamos ir aiškios, su jomis pareiškėjas sutinka.

Atsižvelgiant į pareiškėjo atstovų nurodytą tarptautinę praktiką, pagal kurią, pasak pareiškėjo atstovų, panašaus pobūdžio ginčai sprendžiami vartotojų naudai, pažymėtina, kad tiek Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje (pvz., 2006 m. kovo 28 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai), tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje (pvz., 2009 m. gegužės 25 d. nutartis civ. b. Nr. 3K-3-247/2009; 2015 m. vasario 9 d. nutartis civ. b. Nr. 3K-3-21-915/2015) nuosekliai teigiama, kad remtis teismų precedentais reikia itin apdairiai: precedento galią turi tik tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo sukurti analogiškose bylose, kurių faktinės aplinkybės tapačios arba labai panašios į nagrinėjamos bylos. Taigi teismo precedentas reiškia įsiteisėjusį teismo sprendimą kitoje išnagrinėtoje byloje, kuri savo faktinėmis aplinkybėmis tapati arba labai panaši į nagrinėjamą bylą. Nagrinėjamo ginčo atveju remtis pareiškėjo atstovų trumpai paminėta tarptautine praktika, pareiškėjų atstovams nepateikus įrodymų dėl nagrinėjamo ginčo ir nurodytų užsienio šalių atvejų (bylų) faktinių aplinkybių ir teisinės bazės (teisės aktų, sutarčių) tapatumo, nėra jokie teisinio pagrindo.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad kreditavimo sutartys įprastai sudaromos pagal tuo (pasirašymo) metu sutarties sudarymo vietoje nusistovėjusias bendrąsias tokių sutarčių sąlygas. Šias sąlygas lemia finansinė (ekonominė) padėtis ir jos veikiama rinka. Sutarties šalis – kredito gavėjas – laisva valia ir savo rizika sprendžia, ar kitos šalies – kredito davėjo – siūlomos kreditavimo sąlygos jai priimtinos (naudingos), ir, tai įvertinusi, sudaro sutartį arba jos nesudaro. Sutarties šalys (tiek kredito davėjas, tiek kredito gavėjas) negali numatyti, kaip dėl objektyvių kriterijų ekonominės sąlygos keisis ateityje, todėl sudarydamos sutartį pagal esamą situaciją, negali numanyti sutartų sąlygų naudingumo ateityje, vykdant ilgalaikę kreditavimo sutartį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 19 d. nutartis civ. b. Nr. 3K-3-394/2014).

Kadangi nagrinėjamo ginčo atveju buvo sudaryta būsto kreditavimo sutartis, kuri savo esme yra ilgalaikė (Sutarties vykdymo terminas 40 metų), akivaizdu, kad per tokį ilgą laiko tarpą valiutų kursai gali keistis. Pareiškėjas Papildomą susitarimą sudarė, nes toks sprendimas (keisti kredito valiutą iš eurų į CHF) tuo metu egzistavusiomis rinkos sąlygomis, tikėtina, buvo jam finansiškai naudingas, tačiau kartu jis įsipareigojo Sutartį vykdyti CHF, kurio kursui nei bankas, nei pareiškėjas negalėjo daryti įtakos.

Pažymėtina, kad tiek ginčo šalių Sutarties, tiek ir Papildomo susitarimo sąlygos yra lakoniškos, jų turinys ir formuluotė išdėstyti aiškiai, esminės nuostatos išdėstytos suprantamai normalių gebėjimų asmeniui, dėl to, manytina, kad pareiškėjas pats objektyviai galėjo, turėjo ir privalėjo perskaityti sudaromo susitarimo tekstą, taip pat (sąlygoms jo netenkinant) atsisakyti sudaryti Sutartį keičiantį Papildomą susitarimą.

Kadangi, kaip minėta pirmiau, pareiškėjas į banką dėl Papildomo susitarimo sudarymo aplinkybių kreipėsi tik 2015 m. gegužės 11 d., t. y. praėjus septyneriems Papildomo susitarimo vykdymo metams, darytina išvada, kad pareiškėjas suvokė šių sąlygų prasmę. Pareiškėjas taip pat turėjo galimybę daryti įtaką šios Sutarties ir ją sudarančių šalių papildomų susitarimų sąlygų turiniui Sutartyje numatytais būdais (Sutarties bendrosios dalies 9 punkte nustatyta, kad Sutarties sąlygos gali būti pakeistos atskiru raštišku banko ir pareiškėjo susitarimu). Taigi pareiškėjas, gindamas savo interesus, pasikeitus LTL ir CHF kursui, turėjo galimybę kreiptis į banką, prašydamas dar kartą pakeisti kredito valiutą, arba pasirinkti kitą banką ir jam suteiktą būsto paskolą refinansuoti. Tačiau, kaip minėta, pareiškėjo atstovai nepateikė duomenų, patvirtinančių, kad pareiškėjas nuo Papildomo susitarimo sudarymo dienos iki 2015 m. gegužės mėn. būtų kreipęsis į banką, prašydamas pakeisti kredito valiutą iš CHF į jo interesus tenkinančią valiutą. Priešingai, pareiškėjas, vykdydamas Sutartį ir ją sudarančius papildomus susitarimus, patvirtino savo pasirinkimą dėl kredito valiutos – CHF.

Dėl minėtų priežasčių nagrinėjamu atveju nėra teisinio pagrindo pripažinti, kad bankas pagal teisinį reglamentavimą ir reikalaujamą pateikti informaciją netinkamai įvykdė Bankų įstatymo 56 straipsnio 2 dalyje nustatytą informavimo pareigą, nes nebuvo nustatyta aplinkybių, patvirtinančių, kad buvo neatskleista objektyvi esminė informacija, galėjusi turėti įtakos pareiškėjo apsisprendimui sudaryti Papildomą susitarimą ir iš esmės suklysti.

Vadovaujantis pirmiau konstatuotomis aplinkybėmis ir išdėstytais argumentais, darytina išvada, kad būsto paskolos CHF mokėjimas atitinka šalių susitarimo sąlygas, todėl nėra pagrindo tenkinti pareiškėjo reikalavimo „įpareigoti banką perskaičiuoti paskolą pagal pradinį CHF ir EUR kursą nuo paskolos CHF pareiškėjui suteikimo dienos, įskaitant sumokėtas įmokas paskolos ir palūkanų dengimui į eurus mokėjimo dienos kursu“.

Papildomai atkreiptinas dėmesys, kad iš esmės suklydus sudarytas sandoris negaliojančiu gali būti pripažintas tik teismo pagal klydusios šalies ieškinį (Civilinio kodekso 1.90 straipsnio 1 dalis). Vadovaujantis sutarties laisvės principu bei Civilinio kodekso 6.223 straipsnio 1 dalimi, numatančia, jog sutartis gali būti pakeista šalių susitarimu, darytina išvada, kad kitoks sutarties sąlygų turinys ir jų vykdymo tvarka (sutarties pakeitimas), kaip ir pats sutarties sudarymas, yra galimi tik šalims laisvai susitarus (Civilinio kodekso 6.156 straipsnis). Kai šalys savo susitarimu (gera valia) nesusitaria dėl sudarytos sutarties pakeitimo, suinteresuota sutarties pakeitimu šalis taip pat turi teisę, jos manymu, ginčijamos sutarties sąlygų pažeidžiamas savo teises ginti teisme pateikdama ieškinį ir prašyti teismo pakeisti atitinkamas sutarties sąlygas, kad būtų atkurta šalių sutartinė prievolių pusiausvyra (Civilinio kodekso 6.204 straipsnio 3 dalis, 6.223 straipsnio 2 dalies 2 punktas).

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 03-23 „Dėl Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių patvirtinimo“ 2 punktu bei šiuo nutarimu patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių 59.3 papunkčiu, n u s p r e n d ž i u:

Atmesti pareiškėjo T. P. reikalavimą.

Lietuvos banko sprendimas dėl ginčo esmės yra rekomendacinio pobūdžio ir teismui neskundžiamas. Vartotojui ir finansų rinkos dalyviui išlieka teisė dėl ginčo sprendimo kreiptis į teismą arba kitą ginčų nagrinėjimo instituciją įstatymų nustatyta tvarka. Kreipimasis į teismą po Lietuvos banko sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nelaikomas šio sprendimo apskundimu.

L. e. Finansinių paslaugų ir rinkų priežiūros
departamento direktoriaus pareigas

Vaidas Cibas